

A KUNSZENTMÁRTONIAK RADNAI BÚCSÚJÁRÁSA

Szent helyek felkeresése, zárandoklás a szent helyekre, a búcsújárás a vallás-
gyakorlásnak mindig fontos része volt. Formája, megvalósulása a bűnbánat-
tartás mindenkori gyakorlata szerint változhatott. Benne a vezeklés és az elég-
tétel gondolata mellett, megmutatkozhatott egy-egy kor lelkisége, valamint
a vallásos tisztelet sajátos tárgya és a tisztelet erőssége. A zárandoklatok, a
búcsújárás intenzitása fokmérője lehet egy adott korszak vallásosságának.¹
Bár a zárandoklatok lehetnek és lehetnek egyéniék vagy közösségiék, a kegy-
helyek búcsús ünnepein általában hívek ezrei, tízezrei gyűltek össze, illetve
sereglenek össze napjainkban is.

Innen is adódik, hogy nagy tömegek lelki gondozását eredményesen,
egyszerre és egyidőben csak nagy létszámú Ielkipásztor, pap tudja megol-
dani. Ez tehát az egyik oka annak, hogy búcsújáróhelyeink jó része valame-
lyik szerzetesrend gondozása alatt áll – a szerzetesi közösség ennek a nagy
feladatnak jobban meg tudott felelni. S miután búcsújáró helyeink nagyobb
része Szűz Mária tiszteletére szentelt hely, egy-egy kegyhely kultuszában
megmutatkozik a sajátos rendi Mária-tisztelet is. Ez szinte bármelyik szer-
zetesrendről, s a gondozásukban lévő helyről elmondható: a bencésekről, a
ciszterciekről, a domonkosokról, vagy éppen a legtöbb kegyhelyünket gon-
dozó ferencesekről egyaránt. A sajátos rendi Mária-tisztelet ikonográfiai
szempontból, a képi ábrázolásokban is megnyílvánul. A pálos rendi Mária-
tisztelet középpontjában így áll a czeŕstochowai Fekete Mária,² a szervitáknál a
Fájdalmas Anya, a domonkosoknál a Rózsafüzér Királynéja,³ a kármelitáknál
pedig a Kármelhegyi Boldogasszony, a Skapularé Királynéja. Bár ezeknek az
ábrázolásoknak egy része kegytárggyá emelkedett, sok esetben a búcsújárás
kibontakozásához, a búcsújáróhely keletkezéséhez elégséges a sajátos és erős
rendi Mária tisztelet, valamint sok esetben a rendi jellegű ünnepekhez, tár-
gyakhoz kötődő búcsú kiváltságok megléte.⁴

A magyarországi kármelita rendi templomok közül kistáji jelentőségű
búcsújáró helyé csak a kunszentmártoni (Jász-Nagykun-Szolnok megye) vált,
az 1940-es évektől, megalapításától magához vonzva a környék katolikus népét
Szarvastól Tiszakécskéig.⁵ A kunszentmártoni kármelita kápolnában nincs
kegykép, a július 16-i Kármelhegyi Boldogasszony-napi búcsújárás alapja a
Skapulárés Szűzanya tisztelete, s a skapuláré felvételéhez és viseléséhez kötött

¹ A szakirodalom részletező felsorolása helyett néhány összefoglaló igényű munkát idézek:
BÁLINT é.n. 166–181, 209–210., SCHRAM 1968. 94–100., BANGÓ 1979., BARNA 1989/6. 22–32., BÁLINT
– BARNA 1994.

² BÁLINT é.n. 36–42., 198., SZILÁRDFY 1991/4. 30–32.

³ Confer: BÁLINT – BARNA 1994. passim

⁴ További részletezés helyett csak a porciunkulai *toties quoties* búcsú kiváltságra a ferences
templomoknál, ill. a skapulárés *bullá sabbathina* kiváltságára utalok. v.ö.: RADÓ 1961. 834–835.
további irodalommal.

⁵ A kármelita rend kunszentmártoni letelepedésére vonatkozóan ld. JÓZSA 1993.

búcsú kiváltság, az ún. *bullá sabbathina*⁶ megléte volt, s az a mai napig. Ehhez járult még a környékbeli alföldi – lelkipásztorkodás szempontjából századunk közepéig eléggé elhanyagolt – katolikusság nagy lelki igénye is.

Figyelemre méltó, hogy több olyan búcsújáró helyünk van, ahol nem működött a kármelita rend, s ahol mégis kármelita jellegű búcsújárást, Máriatiszteletet találunk. Ilyen a volt Gömör megyei, jelenleg Szlovákiához tartozó Barka (Bôrka), egy Rozsnyó (Rožnava) városához közeli magyar falu, ahol a 18. század első felében az egyik ott működő plébános buzgólkodásából Skapuláré Társulat alakult és él a mai napig. A templom főoltárán lévő kép, amelyet nem részesítenek kegyképi tiszteletben, azt a legendát ábrázolja, amikor a Szűzanya a skapulárét Stock Szent Simonnak átnyújtja. A templom titulusa Gyertyaszentelő Boldogasszony, Jézus bemutatása a templomban, s ezt ábrázolja a régi művészi színvonalú főoltárkép is. Kármelita jellegű búcsújárása van a gyöngyöshalászi szőlőhegyi kápolnának, amelyet Kármelhegyi Boldogasszony tiszteletére szenteltek, s amelyet századunkig zarándokok sokasága keresett fel.⁷

Kegyképként tisztelik viszont a Skapulárés Szűzanya ábrázolását a volt Bars megyei Kistapolcsányban (Topoľčianky, Szlovákia) és az Arad megyei Máriaradnán (jelenleg Radna, Románia). Ez az a szál tehát, amelyen keresztül Máriaradna a kármelitákhoz kötődik – jöllehet a kegyhelyen a ferencrendieknek van kolostora –, s lett a Skapulárés Szűzanya leghíresebb magyarországi, kárpát-medencei kegytemploma, s ez az, amiért a kármelita rend kunszentmártoni letelepedésének 50. évfordulóján a kegyhelyről és az oda vezetett zarándoklatokról szólni kell és érdemes.*

Máriaradna ugyanis a 18. század huszas éveitől kezdve a kunszentmártoniak „nemzeti” búcsújáróhelyévé vált, amelytől a várost csak a trianoni békediktátum szakította el. E kapcsolat vázlatos történetét ismerteti a tanulmány.

Máriaradna vázlatos története

A Maros északi, jobb partján fekvő Máriaradna a századfordulóig egyike volt a leghíresebb magyarországi kegyhelyeknek. Hazai, de külföldi híradások is a Nyitra megyei Sasvár (ma Šaštín, Szlovákia), a nyírségi Máriapócs és az erdélyi Kolozsvár (ma Cluj-Napoca, Románia) mellett egyik leglátogatottabb búcsújáró helyünkünként Radnát említették.⁸ A kegyhely története, s a búcsújárás egyik gyökere a 14. századba nyúlik vissza, amikor 1324-ben a Maros parti Lippára, a mai Radnával átellenben, Károly Róbert magyar király letelepítette a ferences szerzeteseket.⁹ A rendház a 16. századig, az 1500-as évek közepéig

⁶ V.ö.: 4. jegyzet.

⁷ BÁLINT 1991. 164–465.

* Rövid változata az előadasként elhangzott a kármeliták kunszentmártoni letelepedésének 50. évfordulóján 1990. október 15-én rendezett tudományos konferencián Kunszentmártonban.

⁸ RUDNIKI 1891. 198–214. Radnáról: 198–206.

⁹ BALOGH 1872. 514., MAGYARY 1902. (A munkát csak BÁLINT Sándor idézeteiből ismerem,), SZABÓ 1921. 295. szerint a rendházat 1327-ben Erzsébet királyné alapította. – Kunszentmárton és Lippa 1541-ben szoros kapcsolatba került, amikor Buda török elfoglalása után Izabella

hol a conventuálisok, hol az obszervánsok birtokában volt. 1533-ban a conventuális szerzetesek mariánus tartományának bácsi őrségéhez tartozott.¹⁰

Amikor a török betörések 1551-ben érték a Maros folyót, s a hódítók elfoglalták a Maros balpartját, Lippa városát, a barátok átköltöztek a folyó túlsó partjára, Radnára. Kápolnájukat, házukat a radnai hegy oldalában állították fel, azon a helyen, ahol – a korabeli hagyomány szerint – 1520-ban egy jámbor asszony már kis kápolnácskát emeltetett.¹¹ E hely körül keletkezett hamarosan Radna települése.¹² A ferencesek innen látták el a környék lelki gondozását. Híveik körében azonban a török hódoltság, majd pedig a reformáció terjedése miatt a magyarok száma egyre fogyott. Mind nagyobb számban érkeztek viszont dél felől, a török elől menekülő katolikus bosnyákok, valamint ortodox románok a környékre. A rendházba is a bosnyák rendtartomány adta ebben az időben a szerzeteseket.¹³

A török nemcsak Lippát építette ki erősségévé, hanem a túlparton, az átkelés biztosítása végett, a radnai hegyen is egy palánkvárat emeltetett. E muszlin zarándokhelyként is tisztelt települést 1660-as ittjártakor Evlia Cselebi pusztulófélben találja, amelyben húsz kereszténynek van háza.¹⁴ A török hódoltság sanyarú viszonyai alól, melyektől a radnai ferences atyák is sokat szenvedtek, a főváros Buda után (1686) nem sokkal Radna is felszabadult. Ám a Maros bal partja, déli oldala még évtizedekig (1718) török uralom alatt maradt. A vidék a török betörésektől még sokáig szenvedett. A Marostól délre a később Bánságnak, németesen Bánátnak nevezett részre csak azt követően telepítettek nagyszámú katolikus németet a beszivárgó románok és szerbek mellé, a 18. század végétől pedig magyar anyanyelvű lakosságot.

A búcsújáró hely keletkezése a török hódoltság utolsó évtizedeire nyúlik vissza. Egy Virchnossa György nevű bosnyák ember 1668-ban egy, a Skapulárés Szűzanyát ábrázoló színes papírképet vásárolt egy olasz vándorárustól (1. kép).

Ezt rövid ideig a házában tartotta, majd a ferences atyáknak ajándékozta. Az itáliai Bassano Remondini-féle nyomdájában készült kép a kápolnában függött. Egy török betörés alkalmával, 1695-ben felgyújtották a kápolnát, ám a tűzvészből a papírkép csodálatos módon épségben megmenekült. (2. kép) Ugyanakkor a kápolnára rontó török lovaskatona, szpáhi lovának patája a kősziklába ragadt (3. kép). A patkó nyomát és így a legendát máig őrzi a templom falába erősített kő, alatta a magyar nyelvű, distichonban megfogalmazott verses felirat:

Ím e török lovagolva, e helyre bejutni akarván
Ménje patája nyoma megörökölt e kövön.

királyné a Szent Koronával Kunszentmártonon keresztül utazott a rezidenciául kijelölt Lippára. Az eseményt Kunszentmártonban emléktábla örökíti meg. Ld. SZERÉMI 1979. 328., DÓSA–SZABÓ 1936. 15–16.

¹⁰ SZABÓ 1921. 295.

¹¹ BALOGH 1872. 514.

¹² BALOGH 1872. 514.

¹³ A bosnyák ferencesek történelmi szerepéhez ld.: P. UNYI 1947.

¹⁴ EVLIA 1985². 40–41.

E csodás események alapozták meg a radnai kép és kápolna hírét. A történetek részletes leírását tartalmazza mind a latin nyelvű (*Nemorosa opacitas relucens*), mind pedig a magyar nyelvű (*Világos Berkes-hegy*) 18. században kiadott mirákulumos könyv,¹⁵ s későbbi korok radnai búcsús füzetei is. Ezek az események arra is rávilágítanak, hogy egy-egy kép, szobor esztétikai értéke, művészi minősége csak másodlagosan játszik szerepet a kegytárggyá válásban, emelkedésben.

A nagyobb arányú zarándoklatok kezdetét azonban csak későbbre, 1708–1709-re tehetjük, amikor az aradiak az akkori pestisjárványból való csodálatos megmenekülésért hálából elzarándokoltak ide. Zarándoklatukra a járványos betegségben szenvedő Brummer Anna Mária csodálatos álomlátása indította őket, amely szerint a vész csak akkor távozik a városról, ha „a Radnai templomban lévő kegyelmes képet közönséges Processioval” meglátogatják.¹⁶ (4. kép) Az ekkor felfogadott búcsújárásukat 1732-ben a városi tanács jegyzőkönyvében is megörökítették.¹⁷

S alig múlt el néhány év, már száz kilométeres körzetből jöttek a búcsúsok a Kegyelmes Anyjához – ez a kegykép invocatioja, neve – gyógyulást kérve betegségeikben, enyhülést keresve testi kínjaikban, s meghallgatást remélve lelki bajaikban. A csodás gyógyulások és imameghallgatások történetét elbeszélő 1756-ban megjelent latin nyelvű mirákulumos könyv jól mutatja a kialakuló kegyhely dinamizmusát, az évről évre táguló, bővülő vonzáskörzetét. Ennek centruma mindmáig a Maros menti megyék területére esett és esik. Időben és térben is első Arad (1709), majd Szeged (1721 – maga a mirákulumtörténet évszámot nem említ), Kunszentmárton (1726), Gyula (1726?), Temesvár (1729), végül dél-erdélyi és távolabbi alföldi települések következtek. A könyvben leírt hetven történet nem mindegyikéből ismerjük meg a szereplők származási helyét, lakóhelyét. Az alábbiakban felállított gyakorisági sorrend tehát tartalmaz bizonytalansági tényezőket, ám a jellemző tendenciák jól kiolvashatók. A 18. század közepéig Arad, Temesvár, Szeged városa és környéke látogathatta legnagyobb számban a kegyhelyet. Aradot hétszer, Temesvárt nyolcszor, Szegedet pedig hat esetben említik a mirákulumtörténetek. E városokat követte maga Radna négyszer, Lippa két ízben, s egykét említéssel Gyula, Gyulavarsánd, Lugos, Nagyvárad, Szabadka, Újarad, Kunszentmárton, Nagyszentmiklós, Kládova, Topaló, Borosjenő, Verlecháza, Nagyszeben, Pécs és közelebbi helységmegjelölés nélkül Erdély. A legtávolabbi nyugati földrajzi pontot Pécs jelentette (valószínűleg az 1750-es évek-

¹⁵ *Nemorosa Opacitas relucens seu Genuina Historica sacratissimae imaginis Beatissimae Virginis Matris Gratorum. In Sacra Radnensi Aedícula Fratrum Minorum Observantium S.P. Francisci Provinciá Bosniæ Argentinae ... Budae. 1756., Világos berkes-hegy avagy Máriának az Isteni Malaszt anyjának Kegyelmes Képe. melly Nemes Magyar Országban a Radnai Hegeyeken naprul napra Isteni Malasztokkal világosodik. Temesvár, 1773. ill. Vác, 1796.* – A latin nyelvű kiadást a debreceni Egyetemi Könyvtár példányaként használtam. Kunszentmártonban a magyar nyelvű, bájos fametszetekkel illusztrált kiadás több példányban is meglehetett. Ezúton köszönöm Balla Jánosnak, hogy családi örökségként tulajdonában meglévő példányt használatra és másolásra átengedte. Tudomásom van még egy másik példányról is, amely az ősi kunszentmártoni Gulyás-család hagyatékaként Kulik Józsefné tulajdonában őrződött meg.

¹⁶ *Világos berkes-hegy* 1796. 101–106.

¹⁷ BALOGH. 1872. 515.

ben) a legészakibbat Nagyvárad, a keleti legtávolabbit Nagyszeben, dél felől pedig Temesvár és Lugos.¹⁸ (1. térkép)

A ma álló ferences rendház 1707–1727 között, a nagy kéttornyú templom pedig 1756–1767 között épült. A torony mai formáját már századunkban, 1911-ben nyerte el.

VI. Piusz pápa 1776-ban adott búcsú kiváltságot Radnának. Híressé vált, csodatévő, fogadalmi ajándékokkal gazdagon felékesített kegyképét (5. kép) pedig 1820. április 20-án Rudnay Sándor esztergomi érsek, Magyarország primása megkoronázta,¹⁹ s az új templomot fölszentelte. Ekkor és itt vette át Rudnay Sándor az érseki palliumot Kőszeghy László akkori csanádi püspöktől, VII. Piusz pápa meghatalmazottjától.²⁰

Radna községét a búcsújárás és a Maros folyón való átkelés lehetősége hívta életre a ferences rendház környékén, s hosszú ideig a búcsúi sokadalom nagymértékben hozzájárultak a lakosok – magyarok, németek, románok – megélhetéséhez is. A település mai képét a múlt század végén nyerte el, jóllehet a kegytemplom környezetének megfelelő kialakítása: a hegyoldal járhatóvá tétele, a vizek levezetése, a fásítás már a 18. századi építkezésekkel párhuzamosan megkezdődött. A templomban a 19–20. század fordulóján nemcsak belső felújítások történtek, hanem ekkor épültek ki a templomhoz felvezető széles lépcsők, elkészült a kegytemplom melletti/alatti kápolna a Lourdes-i Szűzanya tiszteletére, megépült a millenniumi kápolna Szent István király tiszteletére, s kiépült a hegyoldal lépcsősora a keresztút stációihoz és kápolnáikhoz: a Fájdalmas Szűz kápolnájához, illetve Urunk menyinybemenetelének, a Szent Családnak és Szent Erzsébetnek kápolnáikhoz.²¹ Ekkor állították a keresztút állomásait, különböző szentek szobraikat. Az építetű települések nevei jól kirajzolták a térképen a kegyhely múlt század végi, századfordulói vonzaskörzetét, amely Resicabányától (Reșița) Gyuláig, a Szolnok–Kecskemét–Kiskunfélegyháza–Szeged–Temesvár vonaltól a dévai hegyekig húzódott (2. térkép). A második világháború előtti Máriaradnát méltán nevezte Bálint Sándor a magyar Jeruzsálemnek épp a kápolnákkal, szobrokkal, keresztekkel teletűzdelt szent hegye miatt, ahol a természeti és a mesterséges környezet egyaránt hozzásegítette a búcsúsokat ahhoz, hogy szürke hétköznapjaikon felülemelkedve lelküket ünneplőbe öltöztessék.²²

¹⁸ Confer: Nemorosa Opacitas ... i.m. 49–143., Vilagos Berkes-hegy ... i.m. 100–

¹⁹ *Mária-Radna kegyelemhely rövid története, valamint útmutatás az ott végzendő búcsújárás szer-tartás és ájtatosságokra.* Írta egy áldozópap. Budapest, 1908. 10–11., BALOGH, 1872. 515–516. A kegykép megkoronázásának időpontját BALOGH Ágostonnál tévesen olvassuk: 1810. április 18. Elképzelhető, hogy nem korrigált sajtóhibáról van szó, hiszen RUDNAY Sándor 1818–1831 között volt hercegprimás, esztergomi érsek. ld. IX. *Pius római pápa és a magyar püspöki kar, vagyis főpapok és egyháznagyok életrajzgyűjteménye.* Pécssett. 1864. 29.

²⁰ Confer: BALOGH, 1872. 516. JORDANSZKY 1836. 99., Remetei Kőszeghy III. László csanádi püspök volt 1800–1828 között. V.ö.: IX. Pius ... i.m. 94.

²¹ Mária-Radna ... 1908. 13–14.

²² BÁLINT 1944. 50–51.

Kunszentmártoniak a radnai búcsúban

Kunszentmárton népének a 18. század 20-as éveitől szoros kapcsolata volt Máriaradnával. E kapcsolat egy kunszentmártoni ember csodás gyógyulásával kezdődött. Hét évvel a város török hódoltság utáni újjáalakítása²³ után, 1726-ban, a Jászapátiból érkezett telepesek vezetője, Radics István fájós lábaira csodás álombéli indíttatás után Radnán, a radnai Szűzanya kegyelemképénél keresett gyógyulást. E csodás álomlátás („egy éjszaka némelly öregtől megintetett”) ismét növelte Radna hírért, hiszen az akkor még nem volt annyira ismert kegyhely. A radnai Szűzanya közvetítő segítségével folyamodás már az utolsó esélye volt Radics Istvánnak felgyógyulásához. Bár mint tekintélyes embernél „az emberi gondviselés nagy volt ugyan körülötte”²⁴, de „haszontalan költött minden orvosságokra, és már az orvosokból is kifogyván: semmi reménysege nem lévén a meggyógyuláshoz”²⁵, amikor felkereste a radnai szentélyt. Csodás felépülése után a kegyhelyen hagyta a mankóit. A matuzsálemi kort megérett Radics István csodás gyógyulásának történetét részletesen elbeszéli mind a latin nyelvű *Nemorosa opaticus relucens*, mind a magyar nyelvű *Világos Berkes-hegy* címmel kiadott és már említett radnai mirákulumos könyv. A magyar nyelvű változathoz Kunszentmártonban is fellelhetőek ily módon is felszínen tartották a radnai búcsújárások kezdetét és emlékét (6–8. kép). „Ezen történettől fogva oly lelkesedéssel volt a Radnai Butsu iránt Nagy Kun Sz: Mártony népe, hogy azt mint egy nemzeti butsujárásának ismérte, és törekedett oda elmenni többször életében” – írta a múlt századi krónikás, a jeles énekszerző, az utolsó kunszentmártoni céhmester: Ökrös József.²⁶

A Radnai Szűz tiszteletét felkaroló hálás kunszentmártoniak már az 1700-as évek közepén rendszeresen végrendekeztek a radnai kolostor és atyák javára: hol egy borjút, hol egy lovat ajándékozva nekik végrendeletükben. Még nyilván a kegyhely kezdeti dinamizmusa, s Radics István csodás gyógyulásának és az azévi nagy pestisjárványnak hatására 1739-ben Csombok János „egy üsző tinót” hagyományozott a radnai atyáknak, míg Molnár Márton ugyanebben az évben egy „seregély szürke vedfű kanczát”.²⁷ A végrendeletek és más források ugyanakkor azt mutatják, hogy Kunszentmárton népének szorosabb kapcsolata volt akkoriban a szolnoki ferences és az aradi minorita rendházzal.²⁸ Radna hírért és a radnai Szűzanya kegyképének tiszteletét azonban ebben az időben már az aradi atyák is terjeszthették, erősíthették a kunszentmártoni hívek körében. A szoros radnai kapcsolat jele nemcsak az évenkénti rendszeres pünkösdi zarándoklat, hanem a kunszent-

²³ DÓSA–SZABÓ 1936. 38.

²⁴ Világos Berkes-hegy ... 1796. 114.

²⁵ A Sz. Olvasó és Éneklő Társaság Lajstroma 1851. p. 3. (Kunszentmárton, Plébániai Irrattár).

²⁶ DÓSA–SZABÓ 1936. 248.

²⁷ DÓSA–SZABÓ 1936. 247–248.

²⁸ DÓSA–SZABÓ 1936. 247–248. A 18. század első felében az aradi minoriták gyakran kisegítettek Kunszentmártonban, ahogyan az anyakönyvi bejegyzések mutatják. (ld.: DÓSA–SZABÓ, 1936. 124–126.). Az aradi minoritáknak háza is volt Kunszentmártonban, amely arra utal, hogy kol-duló körutjaik során Kunszentmárton egyfajta központi helynek számított. 1762 után, amikor a plébánia kápláni állást kapott, a barátok kisegítésére egyre kevésbé volt szükség. Házukat ezért 1772-ben eladták. ld.: DÓSA–SZABÓ 1936. 151.

mártoni Nagytemplom, Szent Márton plébánia-templom 18. századi Szent Ferenc oltára, tabernákulumán a radnai Szűzanya gyöngyökkel kivarrt képével (9. kép). A kép eredetéről sajnos keveset tudunk. Tudjuk, hogy az 1790-ben készített mellékoltár tabernákulumára már egy korábbi oltárról helyezték át. A templom 20. század eleji bővítések, oldalajtó építések (1910) Fazekas Pál, Gáspár és Imre kérésére megóvták és mai helyére helyezték. Mindez jelzi a kunszentmártoni nép Radnához való szoros ragaszkodását, hiszen a kegykép másolatának templomi elhelyezésével mintegy a radnai Szűzanya oltalma alá helyezték magukat.²⁹

A kapcsolat, s Radna kisugárzó hatásának újabb jele, hogy a kunszentmártoni búcsúsok Máriaradnán ismerkedtek meg a feljegyzések szerint³⁰ egy akkoriban új, Franciaországból terjedő élő rózsafűzér ájtatossággal³¹ akkor, amikor a szabadságharc leverése után 1851-ben a bécsi udvar ismét engedélyezte a sokadalmakat, köztük a búcsújárásokat. Az akkor megalakult, s máig élő kunszentmártoni Rózsafűzér Társulat korabeli jegyzőkönyve őrizte meg a más forrásból eddig nem ismert ún. Radnai Társaság emlékét. Ez valószínűleg az évenkénti radnai zárandoklatok szervezésére, lebonyolítására alakult; saját vezetőséggel és kasszával rendelkezett, s tulajdonában volt a radnai búcsús kereszt és néhány búcsús zászló, amelyek karbantartásáról a társaság gondoskodott. E búcsús társulat az 1850-es évektől fokozatosan összeolvadt a rózsafűzér társulattal, hiszen tagjaik azonosak lehettek.³² (10. és 11. kép).

Az Élő Rózsafűzér Társulat jegyzőkönyvében elsősorban a radnai búcsús lobogók javíttatásáról és a zárandokút költségeire való gyűjtés, kéregetés ügyéről olvashatunk.³³ A radnai út költségeire a társulat pénztárnoka „kéregetett”, amire őt a társulati közgyűlés a múlt században mindig felkérte, munkájára megbízást adott. A 20. század elejétől azonban e gyakorlat meglétéről már csak abban a formában értesülünk, hogy az évi közgyűlés jegyzőkönyvében, a pénztári beszámolóznál még hosszútávon szerepel „a radnai búcsúkor meg maratt” összeg. A „Nemes Radnai Társaság” megalakulásáról, tagjairól és működéséről sajnos egyelőre nem rendelkezünk megfelelő forrásokkal.

Kunszentmárton és Máriaradna szoros kapcsolatának további jele, hogy 1869-ben máriaradnai kőfaragó készítette el az akkor újonnan megnyitott Alsó-temető kálváriáját.³⁴ Buzgó kunszentmártoni polgárok készítették a radnai kegytemplom máig meglévő keresztúti képeit 1904-ben. Az eseményről a Rózsafűzér Társulat jegyzőkönyvéből értesülünk, az 1904. december 9-i közgyűlés jegyzőkönyvében. Az év végi „számadási gyűlés” elrendelte, hogy „az 1904dik év folyamán Máriaradnán a Boldogságos Szűz Mária kegytemplomában foló hó szeptember 2dik napján elhelyezett 14 újan készült stációs

²⁹ DÓSA-SZABÓ 1936. 227–228. A Fazekas-család a századfordulón többször hagyatkozott a radnai kegyhelyre. Lehetséges, hogy a Fazekas-család radnai ragaszkodása mögött ott húzódott az a családi hagyomány is, hogy a Radnán 1726-ban csodálatosan meggyógyult Radics István felesége a család egyik őse, Fazekas Sára volt. ld.: DÓSA-SZABÓ.1936. 121.

³⁰ A Sz. Olvasó ... 1851. 3.

³¹ BARNA 1986., BARNA 1992.

³² A Sz. Olvasó ... 1851 *passim*

³³ A Sz. Olvasó ... 1851 *passim*

³⁴ DÓSA-SZABÓ 1936. 239.

képek, amely képek a kun szent mártonyi buzgó hívek közadakozásából készített(ek) és ezen üdvös dolognak örök emlékére a Kun Szent Mártonba létező élő lelki rózsafüzér társulat anya jegyző könyvében örök időkre bekebeleztessek, hogy az utókor rajta épülve ha követi őket is az alkalom, amely Isten dicsőségére és a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére és a hívek dicsőségére, lelki üdvére válna... a fent említett stációs képek csináltatása egyenként 100 koronába került". Az összesen összegyűjtött 1600 koronából 1400 koronát elküldtek P. Piaszter Ágoston akkori radnai házfőnök atyának, aki a stációs képek árát ebből fedezte. A képek csináltatásában nagy szerepet vállalt ifj. Doba Pál, akinek ezért jegyzőkönyvi köszönetet mondanak.³⁵ Kunszentmártoniak állíttatták két évvel később, 1906-ban Szent Rókus szobrát is, emlékezve és oltalmat remélve a pestisjárványoktól, amelyektől városunk népe is sokat szenvedett.

Az évszázados hagyományos gyakorlat szerint a kunszentmártoniak a pünkösöd előtti kedden indultak gyalogos zarándokútkra Máriaradnára. Ezekről a század eleji gyalogos zarándoklatokról tudósítanak nagyon idős kunszentmártoniak 1970–1980-as évek fordulóján rögzített visszaemlékezései. A száz, gyakran többszáz fős csoporthoz rendszerint csatlakoztak mesterszállási, szelevényi és csépai búcsúok is.³⁶ A kedd reggeli 7 órai szentmise a kunszentmártoni Nagytemplomban³⁷ a búcsúoké volt, akik a radnai oltárnál énekeltek és imával vettek búcsút a szülőföldtől (Függelék 1., 2., 3.). Harangszó kísérte őket a város határáig. Kereszttel és lobogókkal indultak útnak, de rövid ájtatosságra megálltak az érparti Kálváriánál³⁸, majd továbbhaladva 1869-től bementek az Alsó-temető kápolnájába³⁹ (Függelék 4. 6s 5.) s a telekparti Vezérútnál lévő Balázs-keresztnél⁴⁰ vettek búcsút a várostól (Függelék 6., 7.). A hozzátartozók eddig kísérték el a búcsúokat, s egy hét múltán itt várták őket. Mindezekben az említett helyeken az előénekes vezetésével énekeltek, imádkoztak. Azok a tanyai lakosok, akik a búcsúokkal tartottak, álta-

³⁵ A Sz. Olvasó ... 1851. 1904. december 9. lfj. Doba Pál jeles énekesember volt Kunszentmártonban, kéziratos énekeskönyve fennmaradt. A stációs képekre adakozók nevét is közli a jegyzőkönyv: 1-re Szabó András családjával 100 kor. 2-re ör. Szabó Imre nejevel 100 kor. 3-ra P. Kovács Gergelyné 100 kor. 4-re Fazekas Pál és családja 100 kor, 5-re Kiss Péter és neje 100 kor, 6-ra özvegy Benke Györgyné Lázi Ilona 100 kor, 7-re Kiss A. Pál 9 társával 100 kor, 8-ra a buzgó filléres, közadakozása 100 kor, 9-re Szarvák Imre 9 társával 100 kor, 10-re Fazekas Gáspár két társával 100 kor, 11-re Fazekas Imréné Kópó Rozál 100 kor, 12-re Gergulics Lukács 9 társával 100 kor, 13-ra ismét a buzgó nép közadakozása 100 kor, 14-re ismét a buzgó nép közadakozása 100 kor.

³⁶ MAGYARI 1982. 120. BARNÁ 1982. 399. Mesterszállás a múlt század végéig Kunszentmárton pusztája volt. Lakói kunszentmártoni családok leszármazottai. Id.: DÓSA–SZABÓ 1936. 91–101.

³⁷ JÓZSA 1991. 93–104., amely saját kutatásainak és a régebbi helytörténeti irodalomnak rövid összefoglalása.

³⁸ A Kálvária valószínűleg a 19. század legelején készült az 1789-ben lebontott Érparti-kápolna helyén, ahová annak előtte az 1739. évi pestis helyi áldozatait eltemették. DÓSA–SZABÓ 1936. 237. – Valamilyen, ma már nem tisztázható konfliktus miatt 1840-ben Steinhauser Antal akkori plébános itt, a Kálváriánál vetette el a radnai búcsúoktól a radnai lobogókat, majd szekérral utának küldte. Id.: A Sz. Olvasó ... 1851. 1854. 44.

³⁹ A Hétfájdalmú Szűz tiszteletére 1869-ben lett kész a temetői kápolna, amelynek berendezése a provinciális és a naív művészetnek számos értékes alkotását őrzi. DÓSA–SZABÓ 1936. 239. Z. (A kápolnáról) *Egri Egyházmegyei Közlöny 1870. II. 172–173.*

⁴⁰ A 18. század végétől áll itt kereszt, itt tértek el Veker–Orosháza felé a kunszentmártoni búcsúok. DÓSA–SZABÓ 1936. 245.

lában bementek a reggeli szentmisére. A visszaemlékezések szerint azonban mindig voltak számosan, akik a Kálváriánál vagy pedig a Balázs-keresztnél csatlakoztak a búcsús csoporthoz.

A búcsúsok holmiját tíz-tizenöt kocsi vitte. Kettő mindig a búcsús menet mögött haladt, hogy felvehesse az útközben rosszul lett embereket, vagy azokat, akik a fuvarosoknak megfizették a kocsin utazást az egész útra vagy a fél útra. Ezeket hívták *egész béreseknak* vagy *félbéreseknak*, másképpen *egészfelülőknek* vagy *félfelülőknek*. A szekeresek a zarándokutat önként vállalt lótartó gazdák voltak. Költségeik (főleg a takarmány) elsősorban a felülők fizetéséből térültek meg. Ennek összecszerű nagyságáról a visszaemlékezések nem szólnak. Akik csupán tarisznyájukat tették fel a kocsira, tehát végig gyalog mentek, azok nem fizettek.

Az évszázados tapasztalat alapján jól megszervezett zarándokutat a búcsúvezetők, az énekes emberek vezették. A századfordulón híresek voltak közülük ifj. Doba Pál, B. Tóth Márton, Kiss Mihály, Ökrös József és Horpácsi Sándor. Az Orosháza–Battonya–Ópálos–Máriaradna útvonalon (3. térkép) mindvégig ők vezették a napi ének- és imarendet, ők szabták meg a pihenés – étkezés – gyaloglás rendjét, s vezették szállásra esténként a búcsús népet. A több napos út során felhangoztak a helyi énekszerzők: a Mezey kántorok, Ökrös József, valamint a búcsús éneklőalkalmokhoz és helyhez kötött hosszú, sokstrófás énekei (Függelék 8., 9.). Ezek nagyobb része öreg Mezey János több kiadást megért nyomtatott búcsús ének- és imakönyvében⁴¹ (8. kép), egyéb ponyvákban (9, 10, 12, 14. kép), valamint kéziratos könyvekben⁴² fennmaradt. Az út során temetőknél, templomoknál, útmenti keresztelnél és szobroknál ájtatoskodtak. Nagy élményt jelentett a visszaemlékezőknek Arad városának, az aradi templomoknak és a temetőknél felkeresése.

A kunszentmártoniak hagyományos útvonalán a visszaemlékezések alapján ma már nehéz az útmenti megálló, éjszakai pihenők pontos helyét megállapítani. A kedd reggel elindult csoport valószínűleg először Orosházán, szerdán Battonyán, csütörtökön este pedig a Radnai hegyek lábánál, Ópáloson szállt meg. Innen elindulva pénteken már a kora reggeli órákban beérkeztek az egy-két kilométerre lévő Máriaradnára. Így elő tudták készülni az ünnepélyes bevonulásra.

Az útközbeni elszállásolás körülményeiről, a látnivalókról sem tájékoztatnak ma már a visszaemlékezések. Valószínűleg családként szálltak meg kisebb-nagyobb csoportokban. Így alakult ki hosszú évekre szóló kapcsolat egy orosházi kereskedő család és a kunszentmártoni Barna család között. A szentmártoniak a radnai búcsújárásban, az orosházai a kunszentmártoni vásárok alkalmával szálltak meg egymás házában. B. Tóth Márton búcsúvezetőnek 1886-ban befejezett, de énekes utódai (pl. Horpácsi Sándor) által még

⁴¹ *Szűz Mária dicsérete. Azaz: énekes és imádságos könyv a búcsújárók ker. kath. hívek használatára.* Öreg Mezey János volt kun-szentmártoni kántortól. Főpásztori jóváhagyás mellett imádságokkal bővítve kiadta Szombathy Sándor Kalocsa-főmegyei áldozár. Kalocsán. 1865. (Ismerjük több kiadását: Arad, 1866, 1886, 1895.)

⁴² A már említett búcsúvezetők, énekes emberek kéziratos könyvei Horpácsi Sándor énekesember hagyatékában maradtak meg. Különösen sok Ökrös József és Mezey János által írt énekszöveget tartalmaznak, amelyeket ismert dallamokra énekeltek.

századunkban is használt kéziratos énekeskönyvében beírva találjuk a zarándokút utolsó szakaszának Arad és Máriaradna közti településeit. B. Tóth Márton írása szerint ezek: Govogács (Glogovác), Mundullok (Monderlak), Cicer (Maroscsicsér), Szabadhely, Pólis (Paulis) azaz Ópálos. Az énekeskönyvek tehát bejegyzéseik révén, kicsit útikönyvek is lehetnek. (18. kép)

A hosszú úton önként jelentkező férfiak vitték felváltva a búcsús lobogókat és keresztet. Az énekes ember pedig csengettyűvel jelezte az indulás, a pihenés, az imádság és ének idejét.

A Radnára érkezésnek megvolt a maga rendje. Ezt részben a hagyomány szabályozta, részben az obszervanciát 1901-ben bevezető ferences atyák igyekeztek egyfajta rendtartást bevezetni.⁴³ Ezek egy része tilalom formájában az addigi népszokásokat akarta megváltoztatni (pl. az énekes bevonulást, az oltárkerülést, a templomi éjszakázást), más része pedig egyházasabbnak érzett tiszteleti formákat javasolt.⁴⁴ Az Ópálosról indult kunszentmártoniak néhány kilométeres út után beérkezve Máriaradnára a templom előtt felsorakoztak az ünnepélyes bevonulásra, Mária kegyképeinek köszöntésére (Függelék 10.). Bent a templomban a búcsúvezető énekes elmondta a beköszöntő imádságot (Függelék 11.) és – amíg lehetett – elénekelték a beköszöntő éneket (Függelék 12.). Ezután misét hallgattak, elvégezték szentgyónásukat, megáldoztak.

Mise után házaknál helyezkedtek el. Délután a hegyoldalban stációt végeztek, azaz végigjárták a keresztutat. A kegyhelyen töltött napok jórészt imádkozással, ájtatoskodással teltek el. Járták a hegyoldalt, többször is elvégezték a keresztutat, s ájtatoskodtak a kápolnák és a szentek szobrai előtt. A kunszentmártoniaknak külön kedves volt a templom déli oldalánál felállított, s már említett Szent Rókus szobor, amelyet 1906-ban kunszentmártoni családok emeltek. A talapzaton a következő írás olvasható:

*Sz. Rókus tiszteletére
Gyóllai Antal es neje Apatóczky
Katalin, valamint
Hegedűs Gergelyné szül.
Balla N. Katalin
Kunszentmártonból
1906*

A szobor a második világháború harci eseményei közepette elpusztult, csak a talapzata maradt meg. Az 1980-as évek elején a Temesvárhoz közeli, volt Torontál megyei Ótelek (Otelec) község magyar népe megújította, s a felújítást magyar nyelvű táblával jelölte meg.

A kunszentmártoniak ájtatosságukat csoportban végezték előénekesük vezetésével. Éjszaka is végigjárták a keresztutat, *keresztbúcsút* végeztek (Függelék 13.), amely kedvelt ájtatossága volt több más kegyhelynek is abban

⁴³ Mária-Radna ... 1908. 20–23.

⁴⁴ BÁLINT Sándor jóvoltából legjobban a szegediek radnai búcsújárását ismerjük. ld.: BÁLINT 1980. 383–399., hasznos adalékokat szolgáltat még HARANGOZÓ 1990. című könyve.

az időben.⁴⁵ A kunszentmártoniak szentmiséje pünkösöd szombatján volt, erre külön gyűjtöttek pénzt a kegyhelyen. Együttesen, keresztjük után sorakozva vettek részt a pünkösdi ünnepi körmenetben is. A közös ájtatosságon kívül (énekeikből lásd Függelék 14., 15.) sokan fogadalomból egyéni vezekléseket végeztek: térden csúsztak be a templomba a kegykép elé, térden csúszva imádkoztak a hegyoldal kápolnái között. Ilyen testi sanyargatással járó fogadalmat főleg nagy betegekért ajánlottak föl. Ezeket a vezekléseiket sokan már a radnai útban megkezdték.

A hegyoldalba, e megszentelt helyen a kunszentmártoni búcsúsok gyógyfüveket szedtek. Szedtek valami fűfélét, nevére már nem emlékeznek, amely füstölni kenyérsütésre volt jó, mondták. Ha valami baj (rontás) történt kenyérsütéskor, pl. nem kelt meg a tészta, akkor ezzel a fűvel megfüstölték. Sokan szedtek még villámsújtotta fa gyökerét, amelynek szilánkját fogfájás ellen tartották hasznosnak. Máriaradnán szentkút, forrás nincs. A kunszentmártoni búcsúsok ezért Maros-vizet hoztak haza, amit szentelvízként használtak, de hoztak üvegben a templomi szentelvízből is.

A Máriaradnán töltött három nap alatt az ájtatosság és misehallgatás mellett jutott idő a radnai és a lippai városnézésre, s a vásári sokadalomban való nézelődésre, vásárlásra is. A visszaemlékezések szerint ugyanis a század elején pünkösdkor nemcsak a szokásos kirakodóvásár, hanem nagy állatvásár is volt Máriaradnán. A kunszentmártoniak ezért a századfordulón még gyakran felfogadtak egy juhászt, aki a radnai vásárban vett, Erdélyből lehajtott hosszúszőrű racka juhokat a búcsú után az utak mentén, árokpártokon legeltetve hazahajtotta. Ennek bőréből lehetett a legjobb subákat csinálni. Legtöbben azonban csak apró búcsúfiát: szentképet, imakönyvet vásároltak. Ezek sok kunszentmártoni családnál máig őrzik a radnai búcsújárások emlékeként (15–16. kép). Árultak még a visszaemlékezések szerint apró cserépedényeket: kiskorsót, kiskantát, ezekből gyerekeknek hoztak. Sok kunszentmártoni számára emlékezetes a radnai búcsúvásárban árult ún. *olájkörte*. Ez aszalt körte volt, amit a helybeliek más gyümölcscsel együtt külön aszalókban készítettek. Az aszalásnak ez a módja újdonság és érdekesség volt a Körös menti emberek számára.

Az Alföld népe Máriaradnára zarándokolva látott először hegyeket. Ez nagy élmény volt számára. Másik fontos élménye volt, hogy itt a pünkösdi, vagy a nagyboldogasszonyi, kisasszonyi búcsú soknyelvű és mégis egylelkű forgatagában – amíg a trianoni határ el nem zárta – megtanulta tisztelni a másnyelvű, más ruhájú, más szokású honfitársait, akik azonban a Mária-tiszteletben, s a magyar szentek tiszteletében egyek voltak vele. A görög katolikus románoknál gyakor az volt a szokás, hogy fapapucsban zarándokoltak Radnára, de a templomba csak harisnyában léptek be – fa klumpáik a templom bejárata előtt sorakoztak.

A bánági németek – és példájukon a magyarok és a románok is – az imameghallgatásokért, az égi segítségért hálából a Radnai Szűzanyának fogadalmi képeket hoztak és hoznak ma is. A ferences kolostor folyosói telis-

⁴⁵ A keresztbúcsúról ld. BÁLINT 1991. 100. ill. *passim*

tele vannak ezekkel a képekkel, jóllehet a múlt század 60-as, 70-es éveiben az akkori házfőnök az addig összegyűlt ex voto-képek nagy részét tűzre hányatta, más részét a padlásra hordatta.⁴⁶ A szinte töretlen hagyomány azonban pótolta ezt a veszteséget. A képek, amelyeknek festői elsősorban bánásági németek lehettek és lehetnek ma is, a naiv festészetnek is fontos alkotásai, a fogadalmi képek megformálásának szabályaihoz igazodva.

A búcsúi sokadalomban máig fel lehet ismerni messziről a Krassó–Szörény megyéből, Resicabánya környékéről érkező, sajátos ősi viseletben ájtatoskodó krassovánokat, a katolikus horvátok képviselőit. Mellettük énekelnek az erdélyi: dévai, vajdahunyadi magyar zarándokok, vagy az Aradhoz közeli Gyorok bukovinai székely eredetű népe. A templom főoltárán angyalok emelik föléjük a Skapulárés Szűzanya ezüstkeretes kegyképét.

Ugyanez a színes forgatag, kiegészülve a bánásági bőszyknyás sváb asszonyokkal fogadta az első világháborúig ide zarándokló kunszentmártoniakat is, akik pünkösd hétfőjén a reggeli mise után indultak vissza otthonukba.

Imával és énekkel köszönt el a csoport a radnai Szűzanya kegyképétől (Függelék 16., 17.). Battonyai, orosházi éjszakázás után érkeztek haza. Az otthoniak egészen a Telekpartig, a Balázs-keresztig eléjük mentek kereszttel és lobogókkal, máriás lányokkal, akiket a *dékányasszony* vezetett. A templomi hálaadás után tértek haza otthonukba.

A radnai búcsújárás mellé 1900-ban lépett a szentkúti zarándoklat, azaz a Kiskunfélegyháza melletti Szentkút (Ferencszállás, Pálósszentkút, Petőfiszállás)⁴⁷ meglátogatása.⁴⁸ Az újabb búcsú felvállalása mögött nagy valószínűséggel az 1900–1901. jubileumi szentév hatását, s a századvég felfokozott vallási légkörét láthatjuk.⁴⁹ A Szentkút látogatása 1905-ig folyamatos, ettől kezdve azonban a Rózsafüzér Társulat jegyzőkönyve nem tesz említést róla.

Annak okát, hogy a kunszentmártoniak Máriaradnát miért mindig pünkösd ünnepén keresték fel, nem tudjuk. Hiszen a kegyhely főbúcsúja Nagyboldogasszonykor van, illetőleg Kisasszonykor. A Rózsafüzér Társulat 1915-ös jegyzőkönyvében azonban érdekes módon mégis a „radnai kis búcsú alkalmával fel maratt” pénzről olvashatunk, de ennek a „kis búcsúnak” értelmezését sem tudtuk megoldani. Jelenthet Kisasszony-napi búcsút, a kitört háború miatt kis létszámú búcsút is. Talán ez utóbbi látszik valószínűnek.

Az írásos feljegyzések nem tükrözik azonban az első világháborús viszonyokat, s nem jelzik a radnai búcsújárások elmaradását sem. Nem is maradtak el valószínűleg a háborús években, esetleg éppen felerősödhetnek, hiszen a Rózsafüzér Társulat irataiban évről-évre számolni lehet a „radnai búcsújárat alapjával”, azzal az összeggel, amelyet a Társulat a helyi kunszentmártoni Takarékbán helyezett el és kamatoztatott. Figyelemre méltó, hogy Erdély román megszállása, majd Romániához csatolása sem tükröződik az írá-

⁴⁶ VARGA 1872. 367.

⁴⁷ A kiskunfélegyházi Szentkútról, a mai Petőfiszállásról ld.: LÁNCZOS 1943., Idem: Petőfiszállás és búcsús népszokásai. (Kézirat BÁLINT Sándor hagyatékában), BÁLINT 1980. 399–400., BARNA 1990. 127–130.

⁴⁸ E tényről a kunszentmártoni Rózsafüzér Társulat 1902-es jegyzőkönyve ad hírt. A Sz. Olvasó ... i.m.

⁴⁹ BARNA 1993.

sos anyagban, jóllehet a radnai zárandoklatoknak ez vetett véget. A „radnai búcsújárat alap” még 1923-ban is szerepel – utoljára.⁵⁰ Ugyanakkor a két piros és két zöld radnai lobogó fenntartására tett pénzalap továbbra is megmaradt. 1924-ben a Rózsafüzér Társulat számba vette a búcsújáráshoz szükséges felszerelési tárgyait – ezek még a régi gyalogos zárandoklatok kellékeit jelentik. Eszerint van négy búcsújáró lobogó, egy búcsújáró láda, egy kézilámpa, az ezüst keresztnek egy viaszosvászon tartó, a két lobogónak tarka ruhába és két viaszosvászon tartója, egy csengettyű, két viharlámpa, két lobogótartó és egy „könyvhordozó táska”.⁵¹ E tárgyakat ekkor már csak a ferencszállási Szentkútra és a mátraverebélyi Szentkútra vezetett zárandokutaknál használták.

A határral elszakított Máriaradna emléke pedig mindinkább kopott, megszűnt az évszázados eleven kapcsolat még akkor is, ha Kunszentmárton lelképásztorai egy-egy alkalommal még az elmúlt évtizedekben is szerveztek autóbuzsos zárandoklatot a Maros menti kegyhelyre. Radna emlékét sok családban az onnan hozott, mindinkább fogyatkozó búcsúfiák, énekeskönyvek és az egyre kopó emlékezet tartja fenn.

FÜGGELÉK

I. RADNÁRA INDULÓ ÉNEK

Dallama: Üdvözlégy Krisztusunk ...

Jézus szent nevében megyünk tőletek,
Buzgó keresztények, Isten veletek.
A radnai Szűzvirághoz, kegyes pátrónánkhoz,
Emeljétek jobb kezetek, Isten maradjon veletek.

Jézus szent nevéért kérünk titeket,
Gyarló indulatunk tán megsértettek,
Jézus szent nevéért kérünk titeket,
Bocsássatok meg már, Isten veletek,
Emeljétek jobb kezetek, Isten veletek.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratos énekeskönyvéből. Itt jegyzem meg, hogy a Függelékben közölt ének- és imaszövegek mind Kunszentmártonból valók.)

⁵⁰ A kunszentmártoni Rózsafüzér Társulat 1922-ben nem tartott gyűlést, csak 1923. január 8-án. ld.: A Sz. Olvaso ... i.m.

⁵¹ Ld.: A Sz. Olvaso ... i.m. 1924. május 1. (Itt jegyzem meg, hogy a tanulmány illusztrációi mind Kunszentmártonból származnak, s a szerző felvételei. A térképeket is a szerző tervezte, rajzolta.)

2. INDULÁSKORI ÉNEK

Nóta: Üdvözlégy Krisztusunk ...

Jézus szent nevében útra indulunk,
Az Ő szent keresztje lesz kalauzunk.
Jézus vezérelj bennünket,
Áldd meg minden lépésünket.

Óh, Istenünk engedd, hogy szerencsésen
Járjuk az utunkat jó egészségben.
Jézus vezérelj bennünket ...

Szándékunk ez útban neked szolgálni,
Kész vagyunk meleget, esőt kiállni.
Jézus vezérelj bennünket...

Elhagytuk házunkat, kedveseinket,
Néked áldozzuk e drága időnket.
Jézus vezérelj bennünket...

Felajánljuk néked fáradságunkat,
Elvált rokoninkat és vagyonunkat.
Jézus vezérelj bennünket...

Ők is, tudjuk, rólunk megemlékeznek,
Bár most elválásunkon keseregnek.
Jézus vezérelj bennünket...

Kikísértnek minket, de majd előnkbe
Jönnek-e, látjuk-e egymást életbe?
Jézus vezérelj bennünket...

Reménységünk vagyon az Úr Istenben,
Hogy hazahoz minket jó egészségben.
Jézus vezérelj bennünket...

Őket is megtartja addig az Isten,
Megöleljük egymást visszajöttünkben.
Jézus vezérelj bennünket...

Szűzanyánk Mária esedezz értünk,
Kik tiszteletedre útnak eredtünk,
Kérd Szent Fiadat érettünk,
Segítsen az útban bennünk'. Ámen.

(19. század végi kéziratos énekeskönyvből. A versfők kezdőbetűi: JOSEF ÖKRÖS, Ökrös József szerzőségét mutatják.)

3. RADNÁRA INDULÓ ÉNEK

Dallama: A fényes nap ...

Ezerkilencszázhetedik évben
Elindultunk Jézus Szent nevében,
A radnai kegyes Szűzanyánkhoz,
Szomorúak vigasztalójához.

Sír a lelkünk, szemeink könnyeznek
Szűz szent anyánk nagy tiszteletében,
Légy velünk óh Szűzanyánk Mária,
Tekints reánk tisztelő nyájadra.

Boldogságos Szűzanyánk Mária
Kik nem jöhetnek hozzád Radnára,
Kiknek teher nehezül vállára,
Segítsd őket Radnai Mária.

Isten veled szép szülővárosunk,
Itthon maradt sok kedves rokonunk,
A kik velünk el nem jöhettek,
Isten, Isten maradjon veletek.

Óh, kegyelmes Szűzanyánk Mária,
Tekints reánk tisztelő nyájadra,
Fogadj minket te szent oltalmadba,
Vezesd lelkünk dicső mennyországba.

Utainkon légy kegyes vezérünk,
Esedezve Téged arra kérünk,
Légy velünk szent búcsújárásunkban,
Arra kérünk Szűzanyánk Mária.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratós énekeskönyvéből.)

4. KÁLVÁRIA ELŐTTI ÉNEK RADNAI BÚCSÚKOR

Dallama: Jézus szenvedéséről bűnösök ...

Emeljük fel szemünket e magos keresztfára,
Mielőtt elutaznánk városunkból Radnára,
Fohászkodjunk, imádkozzunk,
Mondván: Uram Jézus könyörülj rajtunk.

Addig is még itt állunk Jézust tartunk szívünkben,
Itthonvalókat bízunk szent gondviselésedbe,
Óh, őrizd meg, védelmezd meg,
Minket pedig ez utunkban segíts meg.
Óh, el ne hagyj, velünk maradj,
Uram Jézus kérünk, hogy Szent Lelket adj. Ámen.

(B. Tóth Márton kéziratos énekeskönyvéből, 1886)

5. ÉNEK A TEMETŐBEN

Dallama: Üdvözlégy Krisztusunk ...

Szomorúan nézünk a temetőre,
Mert sok halott nyugszik, kik rég időbe'
Örömmel mentek a szent búcsúra,
Radnai Szűz látására.
Üdvözölték Szűz Máriát,
Jobb karján az Isten Fiát.

Óh, Jézus adj nekik örök nyugalmat,
Óh, Radnai Szent Szűz szánd meg mindnyájunkat,
Hogy Tégedet Szent Fiaddal,
Áldhassanak mennyországban.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratos énekeskönyvéből.)

6. RADNÁRA INDULATKOR A TEMETŐTŐL A BALÁZS-KERESZTIG

Dallama: Üdvözlégy Krisztusunk ...

Serkenj fel óh bűnös! vétkek álmából,
Kelj fel immár kérlek, bűnöd álmából.
Siess a Szűz Máriához,
A megtérők oltalmához!

Hagyd el e világi mulandóságot,
Keress az Istennél irgalmasságot.
Siess a Szűz Máriához...
Ne higyj fullánkja vagyon, mint kígyónak,
Siess a Szűz Máriához...

Nyisd fel szemeidet, tekints az égre,
Csak onnét jó malaszt segedelmedre.
Siess a Szűz Máriához...

Hogyha vigasztalást kívánsz lelkednek,
Járulj szent Anyjához a kegyelemnek!
Siess a Szűz Máriához...

A bűnöst, mint fiát, várja az anya,
A megtérő hívet szívéhez vonja,
Siess a Szűz Máriához...

Csakhogy ő általa itt az emberek
Isten kegyelmével mind megtérjenek.
Siess a Szűz Máriához...

Nála úr és szegény közt nincs különbség,
Mindenkit elfogad csak megtörődjék.
Siess a Szűz Máriához...

A töredelmes szív legszebb áldozat,
Melyet Ő Istennek kedvvel bemutat.
Siess a Szűz Máriához...

Ha ily szívvel térsz Szűz Máriához,
Akkor pártfogása vigasztalást hoz.
Siess a Szűz Máriához...

Elmúlik a véték gyönyörúsége,
S azonnal méreggé lesz édessége.
Siess a Szűz Máriához...

Ámde a bűnbánat keserúsége,
A léleknek örök gyönyörúsége.
Siess a Szűz Máriához...

Elmúlik a világ minden öröme,
De megmarad a jó tettek érdeme.
Siess a Szűz Máriához...

Fő gondod legyen a lelki tisztaság,
Mit nem adhat soha a hiú világ.
Siess a Szűz Máriához...

Úgy lesz üdvösséges búcsújárásod,
Ha minden bűnödöt szívből megbánod.
Siess a Szűz Máriához...

Az Isten, áldást ad a megtérőnek,
Szavát meghallgatja a könyörgőnek.
Siess a Szűz Máriához...

Mert a Szűz Mária könyörögj értünk,
Hogy segedelmével Istenhez térjünk.
Siess a Szűz Máriához...

Hogy tehát megnyerjed Isten kegyelmét,
S meg érdemelhessed a Szűz védelmét.
Siess a Szűz Máriához...

Vezér-csillag legyen előtted élte,
Hogy lelked végcélját ekkép elérje.
Siess a Szűz Máriához...

S elérve a szent czélt meglásd az égben,
A jó Istent, örök dicsőségében.
Siess a Szűz Máriához...

(Mezey János: *Szűz Mária dicsérete ...* Arad, 1886. 39–41. Ifj. Doba Pál kéziratot énekeskönyvével összekötve. Kézírással jelzett refrénváltozatok a következők: Tiszteljük a Szűz Máriát, mint hazánknak védasszonyát. – Siess a Szűz Máriához, a Radnai Szűzanyához. – Siess a Szűz Máriához, a megtérők oltalmához.)

7. TELJES BÚCSÚ ELNYERÉSÉRT IMA

Miatyánk, Üdvözlégy
Uram hallgasd meg könyörgésünket! Könyörögjünk!

Szentháromság Isten tudván és érezvén elégtelen és méltatlan voltomat, a mi Urunk Jézus Krisztusnak a boldog Szűz Máriának, s a dicsőült szenteknek érdemeihez kapcsolom az én bár csekély, de jó szándékú tetteimet és szent föltevéseimet; töredelmes szívvel könyörögvén, hogy Krisztus drága vére hullása és a szentek esedezése által ezen búcsújárásunkban a teljes kegyelemben méltóképpen részt vehessünk, a mi urunk Jézus Krisztus által amen.

IMA AZOKÉRT, AKIK KIKÍSÉRTEK

Miatyánk, Üdvözlégy stb.
Könyörögjünk!

Uram Jézus Krisztusom, könyörülj rajtunk. Részelted azokat is a te jóvoltodban a búcsújárásban, hogy egykor örvendhessünk a Te szent országodban, amen.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratot énekeskönyvéből.)

8. ÉNEK ESŐÉRT BÚCSÚ ÚTBAN

Áldj meg minket Jézus, neked esedezünk,
Áztasd meg földünket szép esővel, kérünk.
Szent nevedért töröld el sok vétkünk.
Áldj meg, ne hagyj, szép esőt adj.

3 Miatyánk, 3 Üdvözlégy
Könyörögjünk!

Úristen, mi oltalmunk és erősségünk, hallgasd meg a Tehozzád kiáltó népednek ájtatos könyörgését, aki a kegyességnek szerzője vagy, és adjad, hogy amit benned bízva híven kérünk, azt hathatósággal meg is nyerhes-
sük. – Kegyelmes Úristen, kiben élünk, mozgunk és vagyunk, adj alkalmas
esőt nekünk, hogy a mostani szükségünkben elegendőképpen fölsegítettvén
az örökkévalókat bizvást kereshessük. – Adj nekünk Uram, kérünk, hasz-
nos esőt és a földnek száraz színét égi cseppeiddel kegyelmesen öntözd meg,
hogy ez esetben a földnek bő gyümölcsében részesüljünk, holtunk után az
örök boldogság nyugalmaiban örökké dicsérhessük a mi Urunk Jézus Krisztus
által. Amen.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratot énekeskönyvéből.)

9. MÁRIA UTAZÁSA

Mária készül sietséggel Judeába,
nagy örömmel a nagy hegyes tartományba,
hogy rokonát Erzsébetet köszöntené,
szűz méhének gyümölcseivel így tisztelné.

Negyven mérföldet utazott Szent Józseffel,
hegyen-völgyön fáradozott a Jézussal,
Szűz Mária maga beszélt az Angyallal,
Erzsébetet köszönteni Szent Józseffel...

József szól Szűz Máriának buzgósággal,
kelj fel, siess, én szerelmem, én galambom,
mert elment már terhes felhő, záporosó,
a virágok illatoznak a szép mezőn.

Az országok kösziklásak és hegyesek,
ilyen úton kellett menni a szent Szűznek,
A két földi szeráfimok mint sietnek,
hogy megléven sugárlása Szentléleknek.

A szentséges két személynek mint sietnek,
a mennyei dicsőségről beszélgetnek,
velők volt az Atyaisten áldott fia,
ki Szűz Mária méhében be volt zárva.

Szűz Mária közelgetett egy városhoz,
Szent Erzsébet ment azonban egy szent kúthoz,
Szent József is vizet merít azon kútból,
Szűz Mária kéredzkedik azon kútról.

Máriát Erzsébet asszony hogy szemlélte,
Édesdeden karjaival átölelte,
Szentlélektől mert terhesnek megismerte,
az ő kegyes üdvözlését e képp tette.

Áldott vagy te az asszonyi állatok közt,
áldott gyümölcse méhednek ki testté lett,
Szent János is megismerte valósággal,
mert teljes anya méhében vigassággal.

Óh, mint megalázta magát szent Szűz előtt,
kétségkívül térdre esett Jézus előtt;
mindenünk is nyerj kegyelmet Jézus előtt,
imádkozzál miérettünk Krisztus előtt.

Zakariás örvendezett, midőn látta
Szent Erzsébet Szűz Máriát magasztalta,
és nagy eredendő bűntől tisztította,
kisdéd Jézus, hogy Szent Jánost megáldotta.

Most azért keresztény kelj fel és siessél,
az üdvösségnek útjára igyekezzél,
eleget tégy e világon bűneidért,
mert megfizet holtod után vétkeidért.

Jertek azért buzgó lelkek, hogy imádjuk,
Úr Jézust Szűz Máriával magasztaljuk,
szent áldását irgalmából, hogy láthassuk,
holtunk után szent országát, hogy bírassuk.

(19. század végi kéziratos imakönyvből, dallamutalás nélkül.)

10. RADNÁN A TEMPLOM ELŐTT MONDANDÓ

Menjünk az Isten szentséges házába,
A szentséges Szűz Virághoz,
Itt van a szép templomban
a Radnai Szűzanya.

Jertek árvák és özvegyek,
Akik sírtok, keseregtek,
Itt van édesanyátok,
Gondot visel reátok.

Köszöntünk szép Szűz Mária,
Jobb karodon szent Fiaddal,
Fogadj szent kegyelmedbe,
Anyai szerelmedbe.

Aki Hozzád ide jöttünk,
Téredre hullva esedezünk,
Óh Radnai Szűzanyánk,
Trónusodból tekints ránk,
Akik Téged köszöntünk,
Mennyben Veled örvendjünk.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratoss énekeskönyvéből.)

11. MÁRIARADNAI BEKÖSZÖNTŐ IMA

Százezer üdvözlégy szentséges Szűz Mária, menny és föld királyné asszonya, radnai templomnak tündöklő csillaga. Óh, honnan érdemlettük ezt a nagy kegyelmet, hogy mi ide jöhettünk e drága szent helyre. Szemeinket örömkönnök öntözik, szívünk sír örömében, hogy megláthattuk édesanyánk csodákkal tündöklő szent képedet, kit régtől fogva óhajtottunk látni. Köszönjük kedves jó mennyei Anyánk, köszönjük a boldogságos Szűz Mária, a Te nagy szeretetedet, hogy minket ide segítettél.

Térdre esve leborulunk előtted, szegény zarándok fiaid. Tekints reánk, óh Radnának ékes lilioma! Íme, itt esedezünk édes jó mennyei Anyánk kegyelmidért, mi nagy bűnösök. Itt, térdeinken esedeznek velünk együtt a szegény elmaradott árvák, a bánatos szívű özvegyek, itt térdelnek a szegény nyomorultak, itt hullatják ók is a bánatos, keserű könnyeket. Tőled várunk vigasztalást, Radnának ékes szép csillaga, szentséges szép Szűz Mária. Óh, mert Isten után csak Te vagy, ki a bús szíveket vigasztalja. Rajtad kívül nincsen vigasztalás, nem is lehet találni a földön csak bánatot és szomorúságot. Óh, Radnának drágalátos kincse, szentséges Szűz Mária, csak Tenálad találunk vigasztalást, mert Te el nem hagysz senkit, aki csak Tehozzád folyamodik. Ha mindenki elhagy is, Te el nem hagysz senkit sem. Óh édesanyánk Szűz Mária, kérünk

el ne hagyj minket soha és anyai szerető karjaiddal ölelj át minket. Add ránk szent áldásodat. Áldj meg minden boldog- és boldogtalanokat, áldd meg a szegény bús szívű özvegyeket, kiknek már nincs kenyérkeresőjük, szüleiket elrabolta a halál, kikkel talán most egy éve is itt imádkoztunk, e szent helyen most szomorúság gyötri szíveiket. Radnának drága pünkösdi szép rózsája, vigasztalj meg mindnyájunkat, Jézus szent Fiadtól nyerd meg bűneink bocsánatját, hogy a teljes búcsúban részesülhessünk, halálunk óráján pedig siess hozzánk, édes mennyei Anyánk, Szűz Mária, hogy a Te anyai karjaidban adjuk ki lelkünket, és vidd a mennyei boldogságba, hogy ott is Veled vég nélkül örvezzhessünk, mindörökké, ammen.

(19. század végi búcsús ének- és imakönyvből.)

12. MÁRIA KEPE ELŐTT, RADNÁN

Dicsértessék Jézus, Isten hozott minket,
Boldogasszony anyánk fogadj kegyelmedbe,
Kik szent képed előtt összesereglettünk,
Szeplőtelen szent Szűz, könyörögj érettünk.

Óh, szép Szűz Mária, kik szent képed előtt
Könyörögve kérünk, szeplőtelen szent Szűz,
Boldogságos szent Szűz, esedezz érettünk,
Úr Jézus Krisztusnál kegyelmet nyerhessünk.

Mária, Mária, bűnösök oltalma,
Szomorú szívünknek, megvigasztalója.
Mária Szűz Anyánk könyörögj érettünk,
Hogy a mennyországra érdemesek legyünk.

Szeplőtelen szent Szűz könyörögj érettünk,
Kik szent képed előtt könyörögve kérünk,
Nyerd meg mindnyájunknak bűnünk bocsánatát,
Nyittasd meg számunkra mennyország kapuját.
Mária Szűzanyánk esedezz érettünk,
Mennyországban egykor veled örvezzünk.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratos énekeskönyvből.)

13. KERESZTES BÚCSÚ UTÁN ÉNEK

Dallama: A fényes nap immár

Hála neked szerelmes Istenünk,
e keresztútjárást elvégeztük.
Óh bár mi is úgy járhattuk volna,
amint egykor a Fájdalmas Anya.

Óh fájdalmas, szenvedő Jézusom,
vedd kedvesen e búcsújárásunk.
Felajánljuk élőkért s holtakért,
nagy kínokban szenvedő lelkekért.

Drágalátos szent véred hullása,
szálljon le a szenvedők honába,
enyhítse ott nagy gyötrelmeiket,
nagy kínokból szabadítsa őket.

E szent keresztúti búcsújárás
a holtakért legnagyobb áldozás,
jertek árvák, kesergő özvegyek,
meghalt hívekért esedeztetek.

Óh jaj, ha látnátok élő hívek,
hogy a holtak mily nagy kint szenvednek,
éjjel-nappal lángok közt kínlódnak,
enyhülésre sohasem találnak...

Keresztfádnál térdel özvegy, árva,
könnyeit zápor gyanánt hullajtja,
esedeznek atyjukért, anyjukért,
hitves párjuk', kedves magzatukért.

Fájdalmas, szentséges Szűz Mária,
könnyhullajtásoknak egy csepp árja
szivárogozson sebes tűzlángokra,
a szenvedők szabadulására.

Dicsőséges Szentháromság,
égen, földön legnagyobb méltóság,
minden kimúlt híveknek irgalmazz,
mennyországba hozzád feljussanak. Ammen.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratos énekeskönyvéből.)

14. RADNÁN ÉNEK

Nóta: Add nekem Jézus ...

Örüljete, vigadjatok, kik ide jöttetek,
Mert itt van, kit fáradsággal eddig kerestetek,
A Szent Szűznek drága képe
Ez oltáron van feltéve, hogy tisztelje népe.

Kit az Isten ezrek közül e helyre tétetett,
Kegyelmekkel és csodákkal itten kitüntetett,
Mint hajdan a csipkebokrot,
Melyet Mózes égni látott és az Úrral szólott.

Radnai Hegyek csillaga, boldogságos Szent Szűz,
Pogány török járma alatt ragyogtál itt, mint tűz,
Gyógyítván a betegeket,
Bátorítván a híveket, a keresztényeket.

Őseink távol vidékről hozzád sereglettek,
Sok bűnösök bocsánatot Teáltalad nyertek,
Sánták, bénák meggyógyultak,
Kik hozzád szívből járultak, megvígasztaltattak.

Szűzanyánk mi is követjük őseink példáját,
Hozzád jöttünk, hogy lerójuk életünk hibáját,
Könny gyöngyözi szemeinket,
Ha tekintjük szentképedet, dicsérjük nevedet. Ammen.

(Vö.: 2. ének. A versfők itt is ÖKRÖS József szerzőségét jelzik, utalással a kegyhely történetére s a kunszentmártoniak hagyományára.)

15. ÉNEK MÁRIÁHOZ

Dallama: Üdvözlégy Krisztusnak ...

Örömmel siettünk e drága helyre,
Mint a szomjú szarvas forrás vizekre,
Hogy itt az Istennek hálát adjunk,
Szűz anyánk Máriát magasztaljuk.

Követve őseink dicső példáját,
Kik mindig tisztelték a Szűz Máriát,
A kegyelem helyét felkeresték,
Nagyasszonyunkat ott köszöntötték.

Radnai kegyelmek ékes tárháza,
Itt van a Szent Szűznek ékes temploma,
Az oltár felett áll drágalátos képe,
Hol századok óta tiszteli hív népe.

Tehozzád járultak a sok nyomorultak,
Távol vidékekről sokan meggyógyultak,
A sok bűnösök is kegyelmeket nyertek,
Kik szent gyónással bűnbánatot tettek.

Sietve siettünk mi is tehozzád,
Hogy mi is láthassuk drága szent orcád,
Óh édes Szűzanyánk téged kérünk,
Hogy teljes búcsúban részesüljünk.

Jaj, de végre eljön pünkösöd másnapja,
Eljött a megválás bájos órája,
Vissza kell már mennünk szülőföldünkre,
Talán utoljára nézünk most képedre.

Otthon várnak minket a kedveseink,
A napokat kezdik már számítani,
Tudják, hogy Tetőled már meg kell válnunk,
Kit ma szentnevedben felajánlunk.

Szemeink könnyeznek, ha elgondoljuk,
Hogy a szép trónusod most el kell hagynunk,
Vedd kedvesen búcsújárásunkat,
Itt elhelyezett ájtatosságunkat.

Egekbe felható szép énekléssel,
Kereszt', lobogókkal, körmenetekkel,
Válunk meg anyai szentképedtől,
Óh tekints le reánk az egekből.

Felajánljuk néked fáradságunkat,
Buzgó szívből nyújtott imádságunkat,
Engedd több évben is itt dicsérjünk,
Tarts meg egészségben hazaérnünk. Amen.

(19. század végi kéziratos énekeskönyvből. A biccenő akrosztikon – ÖKRÖS JOSEF – az énekszerző Ökrös József nevét mutatja.)

16. RADNÁRÓL ELBÚCSÚZÓ ÉNEK

Dallama: A fényes nap immár ...

Sír a lelkünk, szemeink könnyeznek,
Szűz Szent Anyánk, el kell válni tőled,
Hogyha többet nem jöhetnénk hozzád,
Isten veled radnai Szűzanyánk.

El kell menni, ütött már az óra,
Radnai Szűz tőled búcsúzóra,
Hogyha talán ez lenne utolsó,
Radnai Szűztől elbúcsúzó.

Könnyes szemmel meg reád tekintünk,
Kegyess anyánk könnyörögj érettünk,
Hogy általad jussunk mennyországba,
Szent Fiadnak színe látására.

Radnai Szűz arra kérünk téged,
Szent áldásoddal bocsáss el minket
Jobb karodon kérjed Szent Fiadat,
A mi kegyess Jézus megváltónkat.

Elindulunk Jézus szent nevében
Szűz Mária kegyess védelmében,
Őrző szent angyalunk legyen velünk,
Hogy a sátány ne árthasson nekünk.

Radnai Szűz téged arra kérünk,
Utainkban légy kegyess vezérünk,
Vezess minket búcsújárásunkban,
Arra kérünk Szűzanyánk, Mária.

Boldogságos Szűzanyánk, Mária,
Kérjed értünk a te szent Fiadat,
Legyen nekünk irgalmas, kegyelmes,
Nyitassa meg számunkra az eget.

Nagy dicsőség legyen az Atyának,
Szentlélekkel, áldott Szent Fiának,
A dicsóteljes Szentháromságnak,
Tisztelet a szép Szűz Máriának.

Legyen nekünk égi birodalom,
Ezt add meg mindnyájunknak Jézusunk,
Hogy veletek együtt az egekben,
Örvendhessünk mindörökké. Amen.

(Ifj. Doba Pál 19. század végi kéziratos énekeskönyvéből.)

17. BÚCSÚZÓ IMA

Isten hozzád, szentséges Szűz Mária, Isten veled Radnának szép csillaga, szomorú szívek vigasztalója, árvák, özvegyek édesanyja. Óh, mily szomorú szívünk, lelkünk, hogy e kedves helyet itt kell hagyni, hol Szűzanyánk annyi századokon át magasztaltatik. Isten veled édes jó Anyánk!

Óh, mily édes volt itt szent képed előtt térdepelnünk, hol édesanyánknak imádkozunk és pártfogásodért hozzád folyamodunk, könyörögve szent áldásodban részesüljünk. Köszönjük édes mennyi jó Anyánk, köszönjük óh boldogságos szép Szűz Mária lelkünket elárasztó nagy szeretetedet, mely harmatként csepegett fájó szívünk sebeire. Óh, mily boldogok vagyunk mi mindnyájan, kik e szent búcsúban résztvehettünk.

Isten veled Szűzanyánk, Isten veled. Fogadd hálaáldozatul forró könnyeinknek záporát, mellyel szent utunkat öntöztük. Jézus, Mária, Szent József, a te szent védelmetek alatt akarunk utazni édes mieinkhez. Részesekért akarunk tenni szent imáinkba, búcsújárásainkba (sic!). De mielőtt megválnánk csodatévő szent képedtől, megcsókoljuk előtted a földet, mintha szentképedet csókolnánk meg. Édes jó mennyei Anyánk, Isten veled, add ránk szent áldásodat.

Őrizd meg e szent helyet minden szerencsétlenségtől, azon szent atyákkal, kik naponta értünk bemutatják a szentmiseáldozatot édesanyánk csudálatos szent képe előtt, tartsd meg őket egészségben, egykor vezesd őket Jézus szent Fiadhoz az örök boldogságba. Tárd ki anyai karjaidat a mi szentséges atyánk XIII. Leó pápánk felett! Oltalmazd meg őt a mostani veszedelmek között, tartsd meg javunkra, szent egyházunk megmaradására, hogy legyőzhesse ellenségünket.

Végy oltalmazdba mindnyájunkat, édes jó mennyei Anyánk, Radnának drága szép csillaga, boldogságos szép Szűz Mária, most és halálunk óráján. Jöjj segítségünkre, óh kegyelmes, óh kegyes, óh édes Szűz Mária, nyerd meg nekünk az örök boldogság jutalmát az által, kit te szent Szűz e világra szültél, a mi urunk Jézus Krisztus által és nyerj sok kegyelmet (azoknak, kik még ezután ide zarándokolnak, Radnai szép Szűz Mária!

(19. század végi kéziratos énekeskönyvből. XIII. Leó pápa 1878–1903 között állt az egyház élén. E búcsúzó ima nemcsak összefoglalja a radnai zarándokút indítékait, célját és lelki hasznait, hanem szemléletesen bemutatja a búcsúzás hagyományos rítusát, szokását is.)

IRODALOM

BÁLINT Sándor

- é.n. A csestochovai Szűzanya tisztelete hazánkban. In: *Sacra Hungaria*. Kassa, 36–42.
- é.n. Búcsújáró magyarság. In: *Sacra Hungaria*. Kassa, 166–181.
- 1991 *Egy magyar szentember. Orosz István önéletrajza*. Hasonmás kiadás. Szolnok.
- 1980 Radna. In: BÁLINT Sándor: *A szögedi nemzet III*. Szeged, 383–399.

A kunszentmártoniak radnai búcsújárása

BÁLINT Sándor – BARNA Gábor

1994 *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza.* Szent István Társulat, Budapest.

BALOGH Augustinus Florianus

1872 *Beatissima Virgo Mater Dei qua Regina et Patrona Hungariorum... Agriae.*

BANGÓ F. Jenő

1979 *The Pilgrimage in Hungary.* UKI Reports about Hungary. Vienna.

BARNA Gábor

1982 Ünnepi szokások és hiedelmek Csépan. In: BARNA Gábor (szerk.) Csépa. Tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéből. II. kötet. Eger-Szolnok, 363–412.

1986 Az élő szentolvasó magyarországi elterjedése. *Vigilia* 51/5. 354–357.

1989 Zarándoklat szent helyekre. *Jáskunság* XXXV. 1986/6. 22–32.

1992 A megújuló rózsafüzér. (Az élő lelki rózsafüzér ájtatossága és társulata a XIX-XX. századi népi vallásosságban.) In: BÁRDOS István – BEKE Margit (szerk.) *Egyházak a változó világban. A nemzetközi egyháztörténeti konferencia előadásai. Esztergom, 1991. május 29–31. Esztergom, 319–322.*

1993 Magyar zarándokok Európában. A római szentévi búcsúk és Magyarország. In: BÉKÉSI Imre et alii szerk. *Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon II.* Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, Budapest–Szeged, 667–679.

DÓSA József – SZABÓ Elek

1936 *Kunszentmárton története I.* Kunszentmárton.

EVLIA Cselebi

1985² *Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1660-1664.* Budapest.

HARANGOZÓ Imre

1990 *Radna fényes csillaga. Újkígyós.*

JORDÁNSZKY Elek

1836 *Magyar Országban s ahhoz tartozó részekben levő Boldogságos Szűz Mária kegyelem Képeinek rövid leírása.* Pozsony.

JÓZSA László

1991 A kunszentmártoni Nagytemplom két évszázada. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 2. Budapest, 93–104.

1993 A kunszentmártoni Kármel félévszázados története. In: Várostörténeti és néprajzi tanulmányok 1. BARNA Gábor (szerk.) *Szerzetesrendek az Alföldön – Kármeliták Kunszentmártonban.* Budapest, 19–53.

MAGYARI Márta

1982 Csépa falun kívüli kapcsolatai. In: BARNA Gábor (szerk.) Csépa. Tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéből. I. kötet. Eger-Szolnok, 101–138.

MAGYARY Pál

1902 *Máriaradna és a Boldogságos Szent Szűz kegyelmes képének története.* Temesvár.

RADÓ Polycarpus

1961 *Enchiridion Liturgicum. Tomus 2. Romae.*

RUDNIKI, Hans

1891 *Die berühmtesten Wallfahrstorte der Erde. Padernorn.*

SCHRAM Ferenc

1968 *Búcsújárás Magyarországon. Teológia II. 94–100.*

SZABÓ György

1921 *Ferencrendiek a magyar történelemben. Budapest.*

SZILÁRDFY Zoltán

1991 *A czestochovai Fekete Mária ábrázolásai és tisztelete Magyarországon. Honismeret, 1991/4. 30–32.*

P. UNYI Bernardin

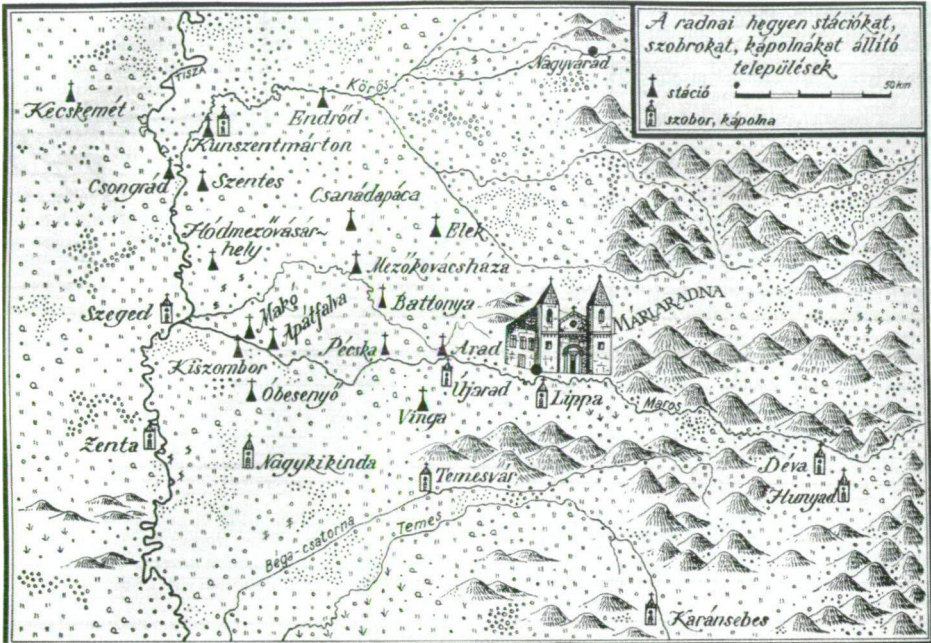
1947 *Sokacok – bunyevácok és a bosnyák ferencesek története. Budapest.*

VARGA János

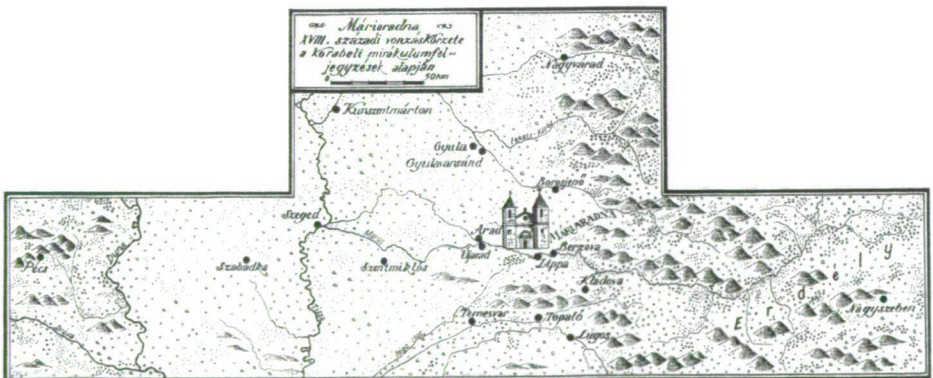
1872 *A búcsújárások és magyar népünk. III. Vasárnapi Újság, 1872. 367.*

IX. Pius

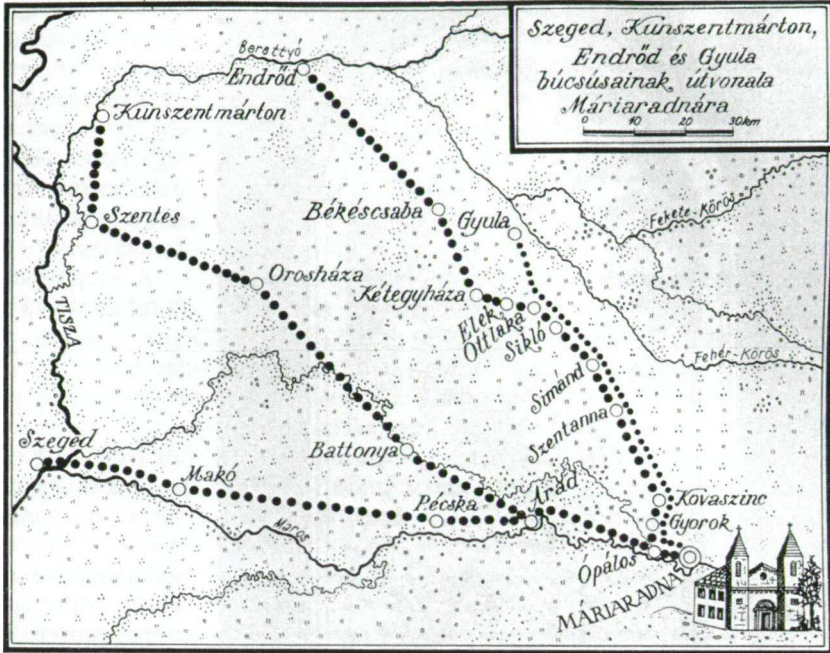
1864 *IX. Pius római pápa és a magyar püspöki kar, vagyis főpapok és egyháznagyok életrajzgyűjteménye. Pécs.*

1. kép: A radnai hegyen stációkat, szobrokat, kápolnákat állító települések

2. kép Máriaradna 18. századi vonzáskörzete a mirakulumfeljegyzések alapján

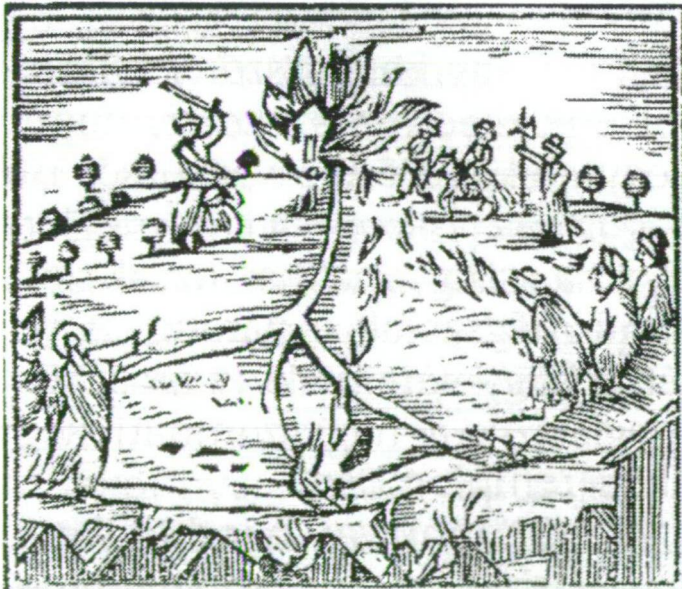
3. kép: Szeged, Kunszentmárton, Endrőd és Gyula búcsúsainak útvonala Máriaradnányra

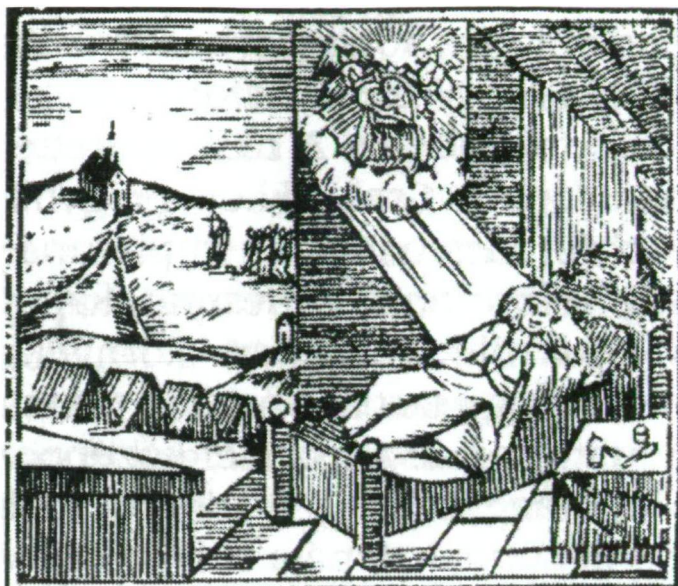
4. kép: A vándor olasz képárústól Virchnossa György megveszi a Skapuláris Szűzanya papírra nyomott, színezett képét (Világos berkes-hegy... Temesvár, 1773.)

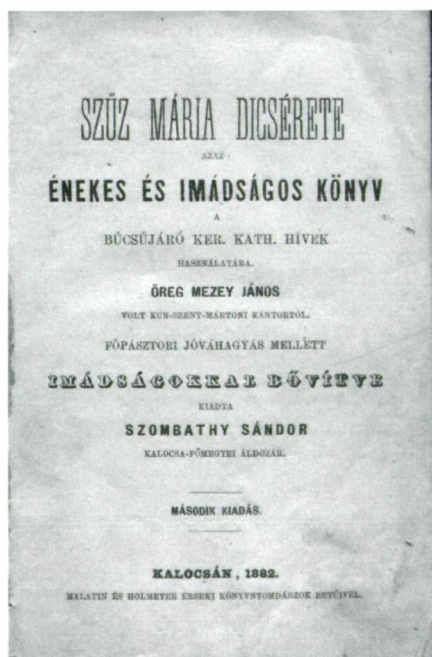
5. kép: A Skapuláris Szűzanya, a tisztító tűzben szenvedő lelkek segítségére
(*Világos berkes-hegy...* Temesvár, 1773.)

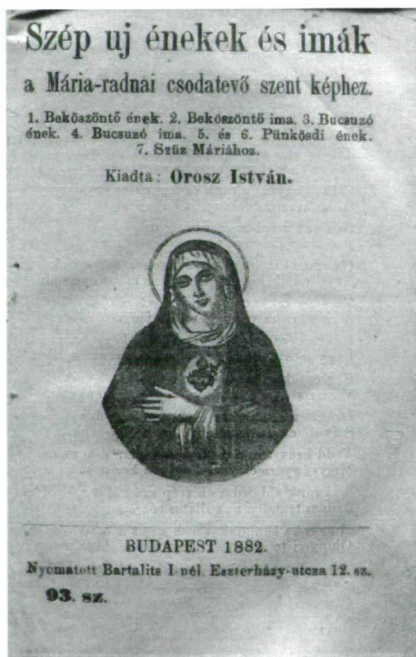
6. kép: A török felgyújtja a kápolnát – az alapító csoda
(*Világos berkes-hegy...* Temesvár, 1773.)

7. kép: Az aradi asszony álomlátása, az aradiak fogadalmi zarándoklata – a búcsújárás megindulása (*Világos berkes-hegy...* Temesvár, 1773.)

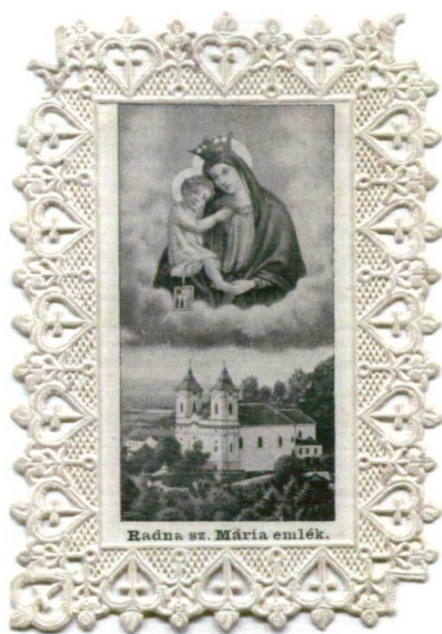
8. kép: Öreg Mezey János búcsújáró énekes- és imakönyve

9. kép: Orosz István énekei a Radnai Szűzanyához

10. kép: Réger János makói szentember énekfüzete a Radnai Szűzanyához

11. kép: Csipkés szélű radnai szentkép 1911 előtről

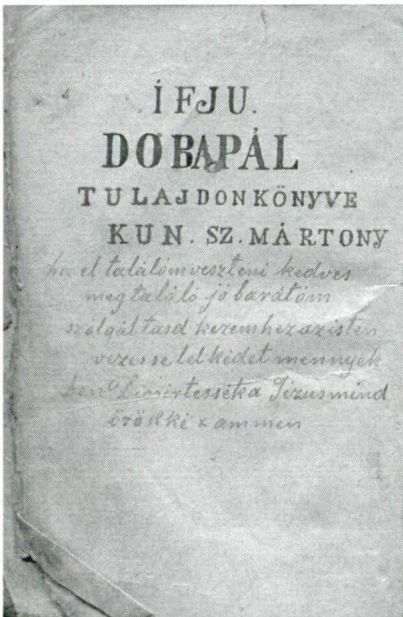
12. kép: Német nyelvű imafüzet a Radnai Szűzanya fametszetű ábrázolásával

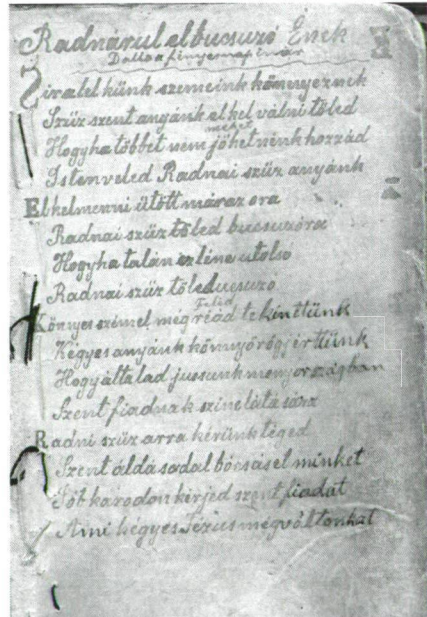
13. kép: Búcsúfia az I. világháború előtti évekből

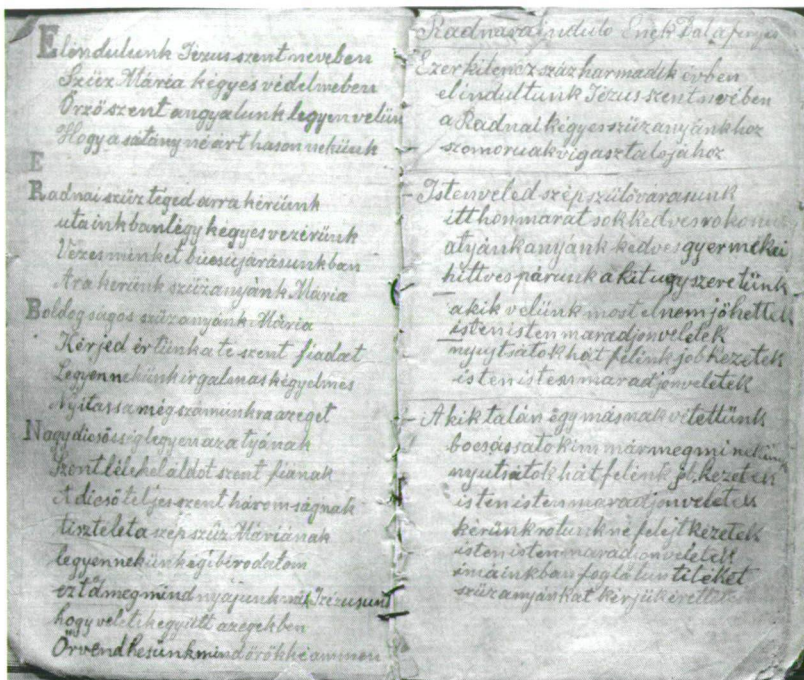
14. kép: Radnai énekeket is tartalmazó énekfüzet

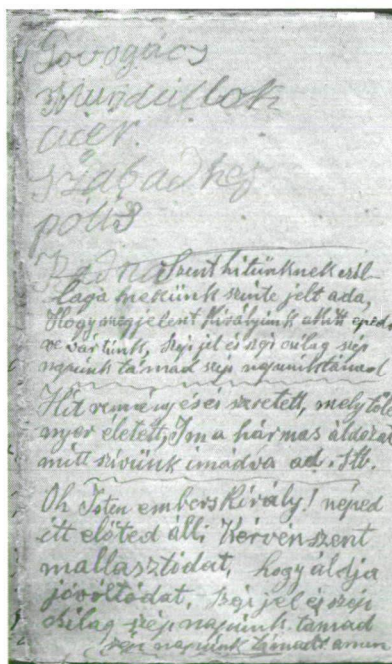
15. kép: Ifj Doba Pál kéziratos énekeskönyvének possessori bejegyzése

16. kép: Radnáról búcsúzó ének ifj. Doba Pál énekeskönyvéből

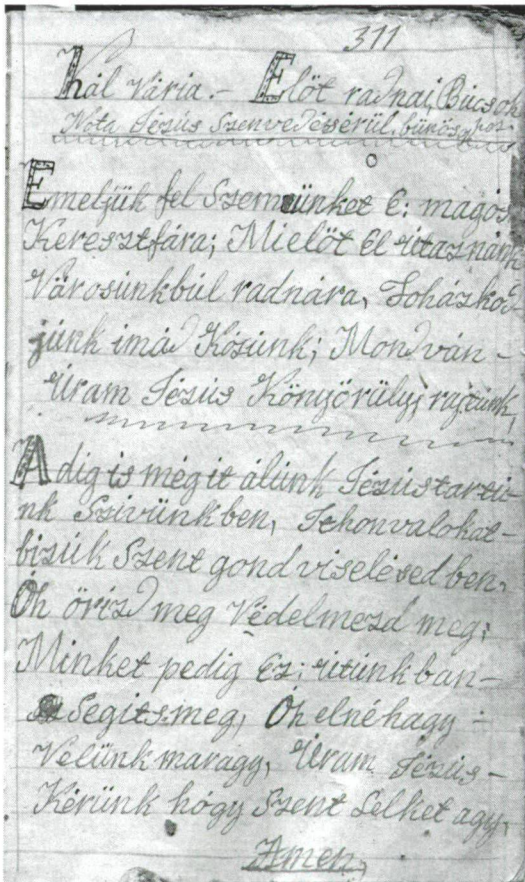
17. kép: Radnára induló búcsús ének ifj. Doba Pál énekeskönyvéből

18. kép: Az Arad és Máriaradna közötti településnevek felsorolása, ifj. Doba Pál énekeskönyvéből

19. kép: B. Tóth Márton kéziratos énekeskönyve, 1886.

20. kép: Radnára induló ének, a Kálvária előtt, B. Tóth Márton énekeskönyvéből